

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (styczeń–marzec 2004 r.)

Palestra 49/7-8(559-560), 209-214

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (1 stycznia–31 marca 2004 r.)

Obowiązek przestrzegania praw człowieka (art. 1)

Konwencja wymaga, aby państwa zapewniły każdemu pozostającemu pod ich jurysdykcją praw i wolności w niej zapisanych. Są więc odpowiedzialne za wszelkie naruszenia chronionych praw i wolności osób objętych w momencie naruszenia Konwencji ich jurysdykcją lub kompetencją. Wyjątkowo podstawą jurysdykcji mogą być czynniki pozaterytorialne, jak: działania za granicą przedstawicieli dyplomatycznych i konsularnych państwa; przestępstwa popełnione za granicą przeciwko interesom państwa lub jego obywateli; czyny popełnione na pokładzie statków pływających pod flagą państwa, samolotu lub statku kosmicznego w nim zarejestrowanego oraz szczególnie poważne zbrodnie międzynarodowe (jurysdykcja uniwersalna).

*Orzeczenie Assanidze v. Gruzja, 8.4.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 71503/01, § 137.*

Poza właściwym terytorium państwa jurysdykcja terytorialna rozciąga się na każdy teren, który w momencie naruszenia pozostaje pod ogólną kontrolą tego państwa, zwłaszcza terytoria okupowane.

*Orzeczenie Assanidze v. Gruzja, 8.4.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 71503/01, § 138.*

Prawo do życia (art. 2)

W żadnym wypadku nie można uznać za absolutnie konieczne użycia broni palnej przy zatrzymaniu podejrzanego o przestępstwo bez przemocy, o którym wiadomo, że nie jest groźny dla życia lub zdrowia, nawet gdyby zaniechanie użycia broni mogło to zatrzymanie uniemożliwić.

*Orzeczenie Nachova i inni v. Bułgaria, 26.2.2004 r.,
Izba (Sekcja) I, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 105.*

Jeśli nie podjęto niezbędnych i oczywistych czynności śledczych umożliwiających wyjaśnienie okoliczności pozbawienia życia przez funkcjonariuszy państwa, rząd musi przekonująco wyjaśnić powody tego zaniechania.

Orzeczenie Nachova i inni v. Bułgaria, 26.2.2004 r., Izba (Sekcja) I, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 137.

Obowiązek państwa na podstawie art. 2 ust. 1 Konwencji przeprowadzenia skutecznego śledztwa istnieje niezależnie od stanowiska krewnych ofiary. Brak wniosku o dokonanie określonych czynności lub przeprowadzenia dowodów nie zwalnia władz z obowiązku podjęcia wszelkich możliwych kroków zmierzających do ustalenia prawdy i odpowiedzialności za śmierć spowodowaną przez funkcjonariuszy państwa.

Orzeczenie Nachova i inni v. Bułgaria, 26.2.2004 r., Izba (Sekcja) I, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 131.

Skuteczne śledztwo wymaga właściwej analizy wszystkich dowodów oraz spójnych i uzasadnionych wynikających z nich wniosków.

Orzeczenie Nachova i inni v. Bułgaria, 26.2.2004 r., Izba (Sekcja) I, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 131.

Zakaz tortur (art. 3)

Konwencja nie zawiera żadnego przepisu odnoszącego się w szczególności do sytuacji osób pozbawionych wolności, tym bardziej chorych, nie można jednak wykluczyć, iż pozbawienie chorej osoby wolności może rodzić problemy na tle art. 3 Konwencji

Orzeczenie Matencio v. Francja, 15.1.2004 r., Izba (Sekcja) I, skarga nr 58749/00, § 76.

Nawet, jeśli nie można uznać, iż istnieje ogólny obowiązek zwolnienia aresztowanego ze względu na stan zdrowia, art. 3 Konwencji zobowiązuje państwo do ochrony integralności fizycznej osób pozbawionych wolności, zwłaszcza odpowiedniej opieki medycznej.

Orzeczenie Matencio v. Francja, 15.1.2004 r., Izba (Sekcja) I, skarga nr 58749/00, § 78.

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

W państwie rządów prawa nie do pomyślenia jest pozbawienie wolności mimo orzeczenia sądu o zwolnieniu.

Orzeczenie Assanidze v. Gruzja, 8.4.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 71503/01, § 173.

Pozbawienie wolności na czas nieokreślony, niemożliwy do przewidzenia, bez oparcia w konkretnym przepisie ustawowym lub decyzji sądu nie jest zgodne z zasadą pewności prawnej i jest arbitralne, sprzeczne z podstawowymi zasadami rządów prawa.

Orzeczenie Assanidze v. Gruzja, 8.4.2004 r., Wielka Izba, skarga nr 71503/01, § 175.

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6)

Przestępstwo obrazy sądu popełnione przez obrońcę w procesie karnym prowadziło bezspornie do stosowania art. 6 Konwencji. Orzeczenie winy obrońcy i skazanie go na pięć dni aresztu przez ten sam sąd, którego obrazę zarzucono, rodziło uprawnione wątpliwości, obiektywnie uzasadnione, co do jego bezstronności. Już wcześniej bowiem, w trakcie gwałtownej dyskusji z obrońcą, sędziowie powzięli osobiste uprzedzenia do niego. Dowodem tego było szybkie osądzenie go za obrazę, nie rozważając w ogóle możliwości zastosowania mniej drastycznych środków (upomnienie itd.) i wydanie nakazu natychmiastowego wykonania kary.

*Orzeczenie Kyprianou przeciwko Cyprowi, 27.1.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 73797/01, § 41.*

We francuskim systemie prawnym ustanowienie się stroną cywilną w postępowaniu karnym jest równoznaczne z wniesieniem żądania odszkodowania. Nie ma znaczenia, że pokrzywdzony nie zgłosił w tym zakresie formalnego roszczenia. Stając się stroną cywilną pokrzywdzony manifestuje znaczenie, jakie ma dla niego nie tylko skazanie sprawcy, ale również finansowe naprawienie szkody.

*Orzeczenie Perez v. Francja, 12.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 47287/99, § 63.*

Art. 6 stosuje się nawet, gdy nie ma żądania finansowego naprawienia szkody. Wystarczy, że wynik postępowania karnego ma rozstrzygające znaczenie ze względu na wchodzące w grę prawo o charakterze cywilnym.

*Orzeczenie Perez v. Francja, 12.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 47287/99, § 64.*

Prawo do rzetelnego procesu sądowego obejmuje prawo stron procesu do przedstawienia argumentów mających, ich zdaniem, znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Jest ono skuteczne tylko w razie faktycznego wysłuchania tych argumentów przez sąd, a więc odpowiedniego ich rozważenia. Z art. 6 wynika obowiązek sądu właściwego zbadania przedstawionych wniosków, argumentów i dowodów, bez przesądzania ich znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

*Orzeczenie Perez v. Francja, 12.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 47287/99, § 80.*

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

Trybunał nie ma podstaw do szczególnego stosunku do praw człowieka związanych z ochroną środowiska.

*Decyzja Ashworth i inni v. Wielka Brytania, 20.1.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 39561/98*

– *dot. niewielkiego hałasu powodowanego przez małe samoloty na prywatnym lotnisku.*

Sporadyczne kontakty z dzieckiem nie mogą świadczyć o istnieniu życia rodzinnego między nim i ojcem.

*Orzeczenie Haas przeciwko Holandii, 13.1.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 36983/97, § 43*
– *dot. odmowy sądów uznania ojcostwa dziecka z nieprawego łoża.*

Związane z funkcjonowaniem elektrowni atomowej bezpieczeństwo publiczne oraz prawa i wolności innych osób, zwłaszcza innych pracowników, uzasadniają możliwość zarządzenia wśród nich testów na używanie narkotyków.

*Decyzja Wretlund v. Szwecja, 9.3.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 46210/99.*

Szpital powinien uszanować brak zgody matki na terapię syna i może w razie potrzeby zwrócić się do sądu o postanowienie w tej sprawie.

*Orzeczenie Glass v. Wielka Brytania, 9.3.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 61827/00, § 82.*

Państwo musi zorganizować system prawny w sposób uniemożliwiający utrudnianie wykonania ostatecznych wyroków sądowych (w tym o eksmisję z mieszkania).

*Orzeczenie Cvijetic v. Chorwacja, 26.2.2004 r.,
Izba (Sekcja) I, skarga nr 71549/01, § 41.*

Prawo do wolności zgromadzania się i stowarzyszania (art. 11)

Praktyka oficjalnego uznawania mniejszości narodowych, etnicznych lub innych różni się nawet w granicach tego samego państwa. Pożądaną formę uznania należy pozostawić w dużym stopniu zainteresowanemu państwu, bo zależy ona od szczególnych warunków krajowych.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 67.*

Państwa nie można krytykować z powodu posłużenia się ogólnym określeniem ustawowym mniejszości, pozostawiając jego interpretację i stosowanie praktyce.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 69.*

Stan demokracji w danym kraju można oceniać ze względu na sposób zagwarantowania swobody stowarzyszania się. W orzecznictwie Trybunał wielokrotnie potwierdzał bezpośredni związek między demokracją, pluralizmem i swobodą stowarzyszania się, podkreślając zasadę, iż jedynie przekonujące i nieodparte racje mogą usprawiedliwić jej ograniczenie.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 88.*

Ze względu na szczególne cechy pojęcia „społeczeństwo demokratyczne” Trybunał przywiązuje specjalną wagę do pluralizmu, tolerancji i otwartości myślenia. Interesy jednostki muszą czasami podporządkować się interesom grupy, ale demokracja nie sprowadza się do tego, iż poglądy większości muszą zawsze przeważać. Należy dążyć do równowagi umożliwiającej rzetelne i właściwe traktowanie mniejszości oraz unikanie nadużywania przez większość jej dominującej pozycji.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 70.*

Trybunał często wskazywał na istotne znaczenie partii politycznych dla pluralizmu i demokracji. Właściwe funkcjonowanie demokracji wymaga także stowarzyszeń tworzonych w innych celach, w tym dla ochrony dziedzictwa kulturalnego i duchowego, realizujących różne cele społeczno-ekonomiczne, głoszących lub nauczających religii, dążących do zachowania tożsamości etnicznej lub rozwijających świadomość mniejszości. Pluralizm należy budować na rzeczywistym uznaniu i poszanowaniu różnorodności i dynamiki tradycji, tożsamości grup etnicznych i kulturowych, przekonań religijnych, idei i koncepcji artystycznych, literackich, społeczno-ekonomicznych. Harmonijne stosunki między różnymi osobami i grupami mają istotne znaczenie dla zachowania równowagi społecznej. W prawidłowo działającym społeczeństwie udział obywateli w procesie demokratycznym polega w dużym stopniu na przynależności do stowarzyszeń, w których mogą się łączyć i realizować wspólne cele.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 92.*

Swoboda stowarzyszania się jest szczególnie ważna dla osób należących do mniejszości, w tym narodowych i etnicznych.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 93.*

Sytuacja, w której ustawy nie zawsze są precyzyjne, jest logicznym skutkiem zasady, iż mają one ogólne zastosowanie. Potrzeba unikania nadmiernego rygoryzmu i umożliwienia podążania za zmieniającymi się okolicznościami oznacza, iż wiele przepisów trzeba formułować przy pomocy terminów, w większym lub mniejszym stopniu niedookreślonych. Ich interpretację i stosowanie pozostawia się praktyce.

*Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 44158/98, § 64.*

Prawo krajowe musi zapewnić ochronę prawną przed arbitralną ingerencją władz w prawa zagwarantowane w Konwencji. W kwestiach dotyczących praw podstawowych wyrażenie w kategoriach nieskrępowanej władzy swobody prawnej władzy wykonawczej byłoby sprzeczne z zasadą rządów prawa – jedną z podstawowych zasad społeczeństwa demokratycznego zapisanych w Konwencji. Tak więc prawo musi wskazywać wystarczająco wyraźnie zakres swobody władz i sposób korzystania z niej.

*Orzeczenie Maestri v. Włochy, 17.2.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 39748/98, § 30.*

Ochrona własności (art. 1 Protokołu nr 1)

Art. 1 Protokołu nr 1 wymaga przede wszystkim, aby ingerencja władz publicznych była zgodna z prawem. Rządy prawa – jedna z podstawowych zasad demokratycznego społeczeństwa – są nieodłącznym składnikiem wszystkich artykułów Konwencji.

*Orzeczenie Jahn i inni v. Niemcy, 22.1.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 46720/99; 72203/01 i 72552/01, § 71.*

Pojęcie „interes publiczny” wymaga z konieczności szerokiej interpretacji.

*Orzeczenie Jahn i inni v. Niemcy, 22.1.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 46720/99; 72203/01 i 72552/01, § 80.*

Ustawodawca krajowy ma dużą swobodę przy wprowadzaniu w życie polityki społecznej lub ekonomicznej. Trybunał szanuje jego ocenę interesu publicznego, chyba że jest ona w oczywisty sposób pozbawiona podstaw.

*Orzeczenie Jahn i inni v. Niemcy, 22.1.2004 r.,
Izba (Sekcja) III, skarga nr 46720/99, 72203/01 i 72552/01, § 80.*

Prawo do wolnych wyborów (art. 3 Protokołu nr 1)

Posiadana przez państwo swoboda decyzji nie może usprawiedliwiać ograniczeń prawa do głosowania, jeśli nie poddano ich dyskusji w parlamencie i wynikają one w istocie z bezrefleksyjnego i pasywnego poddania się tradycji historycznej.

*Orzeczenie Hirst v. Wielka Brytania, 30.3.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 74025/01, § 41.*

Prawo do głosowania jest istotą demokracji. Obniżenie rangi lub osłabienie tego prawa zagraża całości systemu. Nie można do tego dopuścić z błahych powodów.

*Orzeczenie Hirst v. Wielka Brytania, 30.3.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 74025/01, § 41.*

Absolutny zakaz głosowania obejmujący wszystkich więźniów niezależnie od okoliczności wykracza poza granice dopuszczalnej swobody władz.

*Orzeczenie Hirst v. Wielka Brytania, 30.3.2004 r.,
Izba (Sekcja) IV, skarga nr 74025/01, § 51.*

Zakaz dyskryminacji (art. 14)

Szczególny stosunek do kwestii dowodów może być wymagany w razie zarzutu przemo- cy podyktowanej dyskryminacją. Nie można wykluczyć, iż środek może być uznany za dyskryminujący na podstawie dowodu wskazującego na jego wpływ (nieproporcjonalnie szkodliwy na określoną grupę), chociaż nie był konkretnie przeciwko niej skierowany.

*Orzeczenie Nachova i inni v. Bułgaria, 26.2.2004 r.,
Izba (Sekcja) I, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 167.*

W razie pozbawienia życia obowiązek skutecznego śledztwa musi być wykonany bez dyskryminacji (art. 14 Konwencji). W razie podejrzenia, iż do przemocy doszło ze względów rasowych, sprawne i bezstronne urzędowe śledztwo jest szczególnie ważne, biorąc pod uwagę potrzebę ciągłego wzmacniania społecznego potępienia rasizmu i nienawiści rasowej oraz zachowania zaufania mniejszości, iż władze potrafią ochronić je przed przemocą na tle rasowym.

*Orzeczenie Nachova i inni v. Bułgaria, 26.2.2004 r.,
Izba (Sekcja) I, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 159.*

Wymogi dopuszczalności (art. 35)

Skarżący zamaskował jedną część dokumentu, dotyczącą m.in. opinii biegłego lekarza oraz przedstawił fałszywe zaświadczenie lekarskie, które miało świadczyć, że był niehumanitarnie traktowany. W ten sposób starał się świadomie wprowadzić Trybunał w błąd. Doszło do oczywistego nadużycia prawa do skargi.

*Decyzja Jian przeciwko Francji, 30.3.2004 r.,
Izba (Sekcja) II, skarga nr 46640/99.*